

Když je člověku někde jakžtakž, má tam zůstat, tak nějak to napsal kdysi Voltaire v *Candidovi*, a Jakub Heřman zastával přesně týž názor. Neboli, jak by řekl on sám a osobně, němlich ten samej. Jakub Heřman jakživ nečetl Voltairova *Candida*, jakož ani jiné podobné vymyšlenosti. Pokud vůbec někdy něco četl, pak to byly jídelní lístky a z obsáhlejších textů sportovní stránky denních listů. Ale i ty jen výjimečně. Protože o sportu věděl koneckonců taky svoje jistě – a nejlíp.

POMSTA

JAN J. VANĚK

A jakžtakž mu bylo v kriminále, kde kroutil tři roky za drobné, leč zato hojně krádeže. Vzdor tomu, že si vlastně nemohl na tamní péči stěžovat, na propuštění se těšil přenáramně. Kdyby ho bavilo počítání, poslední dva tři měsíce by počítal hodiny. Ale to by se příliš podobalo práci, a na tu Jakuba neužili.

Jakub Heřman byl ve svých letech spíše než pracant samostatný filozof amatér, ale kdybyste mu něco takového řekli, nějakou by vám nejspíš vrazil. Filozof? To tak! Ne, že by přesně věděl, co takový pojem obnáší, ale nepochybně šlo o cizí slovo. A od lidí, co cizí slova znají a užívají, radši dál! Protože i paragraf je cizí slovo, a to mají zvláště soudci pořád v hubě. A se soudci měl Jakub Heřman už zkušenost nejednu, a všechny neblahé. Přesně počítáno, v práci ho ti v talárech měli třikrát, a pokaždé ho poslali za katr. Znalci shledali sice jeho intelekt na pomezí debility, ale usoudili, že nepochybně ví a chápe, co obnáší zákon, a že je mu jasné, že krást se rozhodně nemá. A pakliže vzdor tomu krade, kudy chodí, musí pykat. Smysl trestu nepochybně vnímá, napsal poslední znalec z oboru psychologie proložený. A Jakub Heřman si ta slova náramně dobře zapamatoval. I toho psychologa, který s ním vedl dlouho řeč a pak před senátem vypovídal. Výchovný smysl trestu, stálo v posudku doslova. A kvůli tomu Jakuba zašili natvrdo na dlouhé tři roky! A jemu se za katr ani trochu nechtělo, třebaže tam koneckonců není až tak zle.

Vlastně, nemohl si vůbec stěžovat. Dobře vařili, dávali mu pravidelně jíst, dbali, aby měl čistý kavalec, a taky prádlo by mu měnili s nechutnou pravidelností, kdyby se občas neschoval. A společnost na cele měl náramně zábavnou.

Jenže nesměl do města, mezi lidi. Na pivo! A když šlohnul jednomu spolubydlícímu cigarety, protože jemu samotnému došly, zmlátil ho dotyčný tvrdě a bez slitování, a nikdo se Jakuba nezastal. Ani bachaři ne!

Proto zanevřel na dotyčného psychologa a umínil si, že se mu pomstí. Až ho pustí z lochu, najde si ho a zmaluje mu hřbet.

Proč ovšem zrovna jemu a nikoli třeba soudci či státnímu zástupci, Jakub Heřman neřešil. Člověk potřebuje konkrétního nepřítele a nemůže být ve válečném stavu proti všem bližním, zdůvodnil by to asi onen doktůrek s brýlemi a vytěštěným pohledem vědce posedlého poznáváním. Jenže zmíněný doktůrek o zrající nenávisti mladého kriminálního s inteligencí na hranici debility neměl potuchy. Dávno ho pustil z hlavy, za tři roky napsal mnoho dalších odborných posudků, bádala a přednášel a byl sám se sebou docela spokojen. Ani zbla netušil, že se kolem něj klátí zubatá s kosou a už už se rozmachuje. Žatva začínala a žnec se jmenoval Jakub.



Prvním předpokladem pomsty byla



ovšem svoboda. Propuštění z lapáku. Jakub už seděl potřetí, z úředního hlediska tedy patřil mezi recidivisty – a ježto nebyl nikdy ani žádný andílek, odkroutil si své tři roky do posledního dne. Skoro je zapomněl počítat, ale bylo jich asi přes tisíc, jak mu vysvětlili závistiví kámoši, co to měli „na dyl“, jak velkoryse své tresty označovali.

„Tak tam venku pozdravuj,“ porůvávali na Jakuba, když krácel přes dvůr k bráně. „A dej si za mě pivo!“

Na to se mohli spolehnout, tradice velí, aby propuštěnec neprodleně zabrousil do nějaké útulné knajpy a hned jich tam pár prolil hrdlem. Neboť lahodný mok s pěnou v českých arestech doposud nečepují, jakkoli humanizace vězeňství nabrala podivuhodné obrátky.

Pinglové v hospodách v okolí kriminálu byli už po generace na čerstvé propuštění zvyklí a dovedli je neomylně rozpoznat. Jednak šlo vesměs o putyky štamgastské, kde cizí tvář automaticky vyvolává pozornost a podezření, jednak čerstvě vypuštěný kriminálník mívá specifický odstín pleti a zpravidla při řeči uhýbá očima. Přímý pohled tváří v tvář se v lochu moc nenosí, ani vůči dozorcům, ani spoluvězňům. Jedněmi i druhými může být vykládán jako nemístná zpupnost – a ztrestán neprodleně a tvrdě, byť třeba diskrétně.

„Jedno bahno?“ optal se výčepní, ledva Jakub nesměle vstoupil do výčepu a chruplavě pozdravil. „Už ho točím!“

Pivo měli v tom městě jako křen, a to tak, že všude. Hospoda, kde by točili patoky, by se neuživila ani týden. Dva městské pivovary nad kvalitou dohlížely přísně, ale místní štamgasti ještě přísněji. Měli zmlsané jazýčky a personál si je musel hýčkat, aby nezačali chodit ke konkurenci. Hospod by se našlo ve městě hodně a počet pivařů byl prostě dán: a vedl se o ně boj. Propuštěnci přicházeli na skok a navíc. Vítání, když nesli peníze, ale ostře sledování.

„Tenhle se brzo vrátí, odkud přišel,“ zavěštil si hostinský, když zašel do kuchyně pro tlačenko.

Tlačenka s octem a cibulí, to bylo první jídlo, které si objednal Jakub Heřman na svobodě. Pak dopil druhé pivo. Na třetí neměl. Zůstalo mu už akorát na vlak domů. Domů...

Už když se obrátil zády k výčepu a zamířil ke dveřím, řekl ten za výčepem docela přátelsky: „Jak dlouho?“

Jakub se otočil a vypadal nechápavě: „Co – jak dlouho?“

„Jak dlouho jsi seděl?“ upřesnil výčepák. „Dlouho,“ zachraptěl Jakub. „Vždycky je to moc dlouho...“

Už za ním zaklaply prosklené dveře hospody a hostinský se na ně ještě upřeně díval. A jeho neutrální výraz se pomalu měnil v úšklebek.

„Krk na to, že tenhle se do roka vrátí, kam patří, vsaďte se,“ prohlásil ke kroužku štamgastů, co v koutě mazali mariáš.

Ale protože jeden zrovna hlásil flek na sedmu, moc pozornosti se nedočkal – a bylo mu to koneckonců jedno, beztak musel do sklepa narážet.

Jakkoli to zní dozajista nespravedlivě sluchu všech slušných sirotků, nejeden gauzer má upřímně milující matičku, která na něj nedá dopustit. Navzdory neblahým zkušenostem, jež s nehodným potomkem udělala, znovu jej přivine na své nezištné tepající srdce a spálí se znovu, ale z upřímné lásky. Matka Jakuba Heřmana patřila mezi tyhle případy. Slušná ženská, říkaly o ní sousedky z ulice. Manžel se jí zvrzнул, když bylo Kubíkovi asi pět, a od té doby zůstala na pacholka sama. Děla na jedináčka, nedala na něj dopustit a když rostl v darebáka, hádala se o něj ve škole i na policii. Až to první neuhádala a Kubíčka zavřeli natvrdo. Tehdy zahořkla a rozhlásila, že ten hajzlík u ní skončil. Jenže když se za tři roky z lochu vrátil a neměl se kam vrtnout, přijala ho s náručí otevřenou a srdcem dokořán. Vše odpuštěno, vrať se, nezdárný synu, říkal její úsměv.

Pak se vrátil podruhé a vítala ho stejně vřele. A do třetice všeho dobrého... Stárla, a samota jí připadala čím dál ošklivější. A i mizerný syn je lepší než žádný.

„Najdu si práci a začnu vydělávat,“ prohlásil velkhubě její Kubíček, když si od ní půjčil první tisícovku, naškudlenou z nevysokého důchodu. „A dám do kupy zahradu a barák znovu nahodím a okna nalakuju...“

Mávla rukou. Tyhle řeči znala a netoužila je poslouchat, věděla, jak skončí. Jako

chmýří z pampelišky. Táhl jí k sedmdesátí a soudila, že Kubíčkova dalšího návratu z vězení se už nedočká, zatímco jeho čtvrtého uvěznění nepochybně ano. Nikdy na svobodě nevydržel dlouho a intervaly mezi průsvihy se zkracovaly. Ale měla se pro to trápit? Dost jí týraly revmatické klouby a poslední dobou taky hlodavá bolest v břiše. Myslela na rakovinu, ale kdo na ni v tomhle věku nemyslí?

Napekla navrátilci buchty a na neděli podřízla kachnu, beztak už na jaře půl tuctu štěbetavých kácat koupila na trhu s představou téhle šťastné chvíle. Nikdy by to nikomu nepřiznala, a Jakubovi zvláště ne, ale měla dny jeho trestu spočítané, každý jako malou čárečku napsaný na velkém listu papíru – a denně si jejich plynutí odškrtyvala, poctivě a trpělivě. Až do posledního. Pak se Kubíček vrátil a ona radši nepřemítala, jak dlouho zůstane s ní. Kdo se moc ptá, moc se dozví.



Adresu PhDr. Jaromíra Vytloukala nosil Jakub Heřman celé tři roky v paměti a kdyby ho někdo o půlnoci zburcoval a chtěl ji slyšet, vysypal by ji bez jediného zájknutí. Vyčetl ji kdysi ze spisu, který mu k nahlédnutí předložil obhájce, když si jej Jakub důtklivě vyžádal. Advokát nad jeho přáním zlehýnka zrozpačtil, v hloubi duše se domníval, že jeho mandant snad ani nedovede příliš písmenek, ale pak usoudil, že Jakub třeba právě proto hodlá chvíli předstírat, že umně krouženému právníckému textu rozumí. Aby si dodal sebedůvěry... Mladý muž pak do svazku zíral asi hodinu, důležitě v něm listoval, pohyboval rty... A pak poděkoval a nechal se odvést do vazební cely.

Na doktůrkovu adresu se vydal asi tři dny po návratu domů. Matka musela do nemocnice na nějakou prohlídku, tak se aspoň dotěrně nevyptávala, kam má namířeno, co tam bude dělat a kdy se vrátí. Byla moc hodná, ale pořád na Jakuba mluvila a chtěla, aby jí odpovídal, a to ho děsně unavovalo. Složitě věty, to nebylo nic pro něj, když moc myslel, rozbolela ho protivně hlava. A tak mámě dřív nebo později cosi odsekl a ona se buďto urazila a zmlkla, anebo si sedla do koutka kuchyně a tiše brečela. A to bylo ještě horší, protože máma byla jediný člověk, kterého měl Jakub Heřman doopravdy rád. A nechtěl jí ublížit, jenže už se stalo, a on pak radši utekl z domu, protože nevěděl, jak to napravit.

Dům, v němž měl doktor Vytloukal bydlel, byl obstarožní činžák v zastrčené ulici kousek od náměstí. U vstupních dveří našel Jakub obvyklé tablo se zvonky, jenže čitelné jmenovky zdobily jen asi půlku z tlačítek. A jméno Vytloukal mezi nimi neviděl. Naštěstí se barák nezamykal, stačilo vejít do průjezdu a pak výtahem do pátého – a vzít to dveře od dveří.

„Hledáte někoho?“ vystrčila hlavu rozčuchaná babka a když ji Jakub ujistil, že nehledá, pokrčila rameny a zase zapadla.

Doktor Vytloukal bydlel ve třetím. Vlastnil tam útulnou dvougarsonku, jejíž dominantní zařízení tvořily knihy, povětšinou vědecké. Doktor nenavštěvoval hospody, nýbrž antikvariáty, a když někde v regálu

nalezl zajímavý titul, nelitoval peněz, jichž neměl nazbyt, zaplatil – a jako svátost odnesl kořist domů. Úlovky se kupily všude, police podél stěn dávno nestačily, a když jednou vědcovo obydlí navštívil pod nějakou záminkou zvědavý domácí, jal se bédovat, že pod tou vahou se zborbí strop. Zatím ovšem nespádl, a doktor nosil domů další kořist, skrýváje ji pod kabátem jako podloudník. Na něco tak přízemního, jako je jmenovka na dveřích, ovšem jakživ nepomyslel. Návštěvy k němu beztak nechodily, protože by si neměly kam sednout. A tak Jakub Heřman dospěl trpělivě až do suterénu a jméno Vytloukal nenaleznuv, opustil omšelý činžák v rozpacích a zklamán. Nikoli však poražen. Když nenávist zraje tři roky, nepomine v okamžiku.

Jakub kráče pomalu městem a lámal si hlavu, co počít. Fakt, že doktůrek není na místě, kde se vyskytovat měl, ho zaskočil. Doktor Vytloukal v jeho očích ztělesňoval soud, instituci, o níž se nepochybuje. A teď tohle?

„A co když se přestěhoval,“ odvrkla máti, když se jí svěřil se svým trápením.

Už byla zpátky ze špitálu a vůbec se jí nezamlouvalo, že se Kubíček vydal na toulky bez jejího vědomí. Zkušenost jí napovídala, že takové jeho výpravy nekončívají dobře. Ale namluvil jí, že se vydal hledat nějaké zaměstnání. A tak mu, jak tu možnou uvařila bramborový guláš, který měl tak rád, a poslala ho pro čerstvý chleba na zakousnutí. Jakub šel zvesela. Možnost, že by se doktůrek mohl odstěhovat, ho předtím vůbec nenapadla – a bylo to přitom tak prosté! Lidi se občas stěhují, jasně, to se stává! Jakub sice zatím neměl ponětí, jak tu možnost nenápadně prověří, ale však ho něco napadne! Koneckonců, v případě, že by v příští minutě potkal svého nepřítele tváří v tvář, nevěděl by, co dál. Tři roky v něm sice zrála touha po pomstě – ale plán, jak ji uskutečnit, neměl doposud žádný. A hlavně by doktora Vytloukala nepoznal. Viděl ho dvakrát v životě, napřed v jeho pracovně a posléze v soudní síni, a pamatoval si ho jen mlhavě. Měl brejle, to věděl jistě – ale víc? Víc nic!

Ale ono mě něco napadne, kasal se v duchu sám před sebou.



České kriminály dodržují starý dobrý zvyk. Když propustí z výkonu trestu vězně, jenž si odpykal do mrtvé trest – zvláště pak, pokud se jedná o recidivistu – dají vědět do obce, kde byl dotýčný před odsouzením naposled trvale hlášen k pobytu. Jde o víceméně formální opatření, zvláště dnes, kdy sám fakt trvalé přihlášky k pobytu je jistotou spíše pofidérní, ne-li směšnou, ale dodržuje se. Takže třeba policie ve městě se dozví, že známý ptáček zpěváček vyletěl z lochu a lze očekávat jeho návrat.

„Jakub Heřman je doma, pánové,“ pravil šéf kriminálky na poradě, pohlížeje do dopisu s hlavičkou známého kriminála.

„On asi bude nějaký čásek sekat dobruotu, ale nějak se žítiv musí! Takže – bacha na něj!“

Čímž porada skončila, sdělení žádný velký poplach nevyvolalo, Jakub Heřman byl sice ve městě vcelku známá figurka, ale

rozhodně žádný postrach. Spíše moulá než obávaný gauner. Ale jeden z kriminalistů měl navzdory blízcímu se důchodu sloní paměť. Ve dveřích se otočil a povídá komisaři: „Heřman, Heřman... Hele, Fando, není to ten, co ještě v soudní síni hulákal, že si podá soudního znalce, ať se těší...“

„No jo, mám ten dojem,“ pleskl se komisař do čela. „To byla tehdy senzace, to jsme při vynášení rozsudku ještě neměli!“

Ty máš ale pamatováka, člověče! Hele, to bys po tom hochovi mohl kouknout, co říkáš? A zajít radši i za tím znalcem a říct mu, aby si dával trochu bacha! Tyhle výhrůžky bývají zpravidla plané, ale náhoda je blbec a čert těm pacholkům věří!“

Kriminalista s pamatovákem radši spolkl upřímné sdělení, že co bylo před třemi a více lety, to si pamatuje dobře, avšak události včerejšího dne už hůř. Stoicky si jen pomyslel, že kdyby držel hubu, nedostal by práci navíc, ale pak v duchu mávl rukou a šel rovnou na věc. Než na to zapomenu, pomyslel si sarkasticky. Zašel do svého kanclíku, sbalil si věci a vyrazil mezi lidi. Aspoň si po té poradě provětrá hlavu.



Kdyby se Jakub zeptal mámy, určitě by mu poradila. Jako když se uřekl s tou doktůrkou adresou – a ona hned vyhrkla o tom stěhování. Jenže potom se pořád vyptávala, koho že Kubíček hledá, a proč a co dotyčnému chce... Něco jí nakecal, ale byla to šichta, máma je mazaná jak četník! Ne, mámu musí ze hry vynechat. A tak se, když vypadla za nákupy, vypravil do hospody, tam se v Čechách člověk nejvíce dozví a potká lidi, co dovedou poradit.

U dělové koule točili desítku budvar a měli ji jako křen. Jakub vlastnil padesát korun, takže měl akorát na dvě, třetí si už mohl dát leda mrňavě. Takhle kdyby ho někdo pozval, ke Kouli chodíval od mládí a před třemi roky tam býval pečený vařený. Jenže za tři roky se všechno změnilo, lokál byl po rekonstrukci k nepoznání, za pultem

místo starého Houžvy nějaký mladíček s potetovanými rukama a náušnicí v levém slechu – a v lokále dočista cizí ksichty.

„Hele, není to Kuba Heřmanů?“ zahlekal jeden z těch chlápků a Jakub sebou trhl a zaostřil.

„No, já jsem Standa Lodyha, seděli jsme spolu v lavici, od šestý až do devátý,“ jásal dotyčný plešoun. „Přisedni vole, jak se vede, povídej, přeháněj...“

Jméno Standa Lodyha si Jakub pamatoval, vyjádřil však přesvědčení, že jeho nositel měl habaděj vlásu – až mu to třídní vytýkala.

„No, tys taky vypadal líp, vole,“ opáčil spolužák a poručil dva rumy.

Hodinku nebo dvě pak spolužáci setrvali v družné debatě. Jakub sice nesmlčel, že má za sebou kriminál, ale podle Standy to společnému popití nebylo na závalu. Dneska člověk beztak neví, kdy ho zašijou, tak o co jde?

Nakonec zatáhnul účet za oba a rozloučil se s prohlášením, že se s Kubou zase brzo uvidí. A vypadl svižně, máje U dělové koule pravidelné tréninky, zatímco pod Jakubem se krapet podlamovala kolena, neboť v kriminále vyšel z cviku.

Chvilí přemítal, kam se vrátit. Smrákalo se a domů se mu nechtělo. A tak se vydal pomalu a nerozhodně k domu, kde měl bydlel doktor Vytloukal a zřejmě nebydlel. Lehce zamlžená mysl dospěla k názoru, že lépe bude činžák ještě jednou propátrat a případně se i zeptat sousedů, jestli nevědí, kam se mohl doktůrek zvrznout... Nebylo to daleko.



Optimisti tvrdí, že náhoda přeje připraveným – ale co si s ní počnou nepřipravení? Sluší se zdůraznit, že Jakub Heřman rozhodně nechtěl doktora Vytloukala zabít. Hodlal ho zbít, důkladně a citelně, aby si pamatoval, že nemá psát o lidech tak nepěk-

né věty jako o Jakobovi. V posledních týdnech trestu si Jakub onen výprask, který hodlal doktůrkovi uštědřit, mnohokrát přehrával v mysli i s detaily. A lámal si hlavu, kterak to navléknout, aby ho zmlácený psycholog při činu nepoznal a posléze neudal.

Prostáčka Jakuba vůbec nenapadlo, že z paměti PhDr. Vytloukala dávno vypadl, neexistuje, jeho tvář se ani omylem nepojí se jménem. Stejně jako Jakub si nevybavoval doktorovu fyziognomii, doktor si nepamatoval Jakubovu. Jistě, mohl by ale útočníka popsat.

A tak Jakub nosil při sobě kuchyňský nůž, který šlohnul doma mámě. S tím, že oběti jen důkladně pohrozí, aby o útoku pomlčela. Nebo že bude hůř!

V průjezdu domu potkal jakéhosi mladíka a ten, ještě než Jakub pořádně vykoktal doktorovo jméno, houkl v odpověď:

„Třetí patro proti schodům!“

A byl v tahu. Jakobovi se rozbušilo srdce. Tak přece, přece!

Opovrhl výtahem, schody bral po dvou. Když doklusal do třetího patra, spatřil ze dveří proti schodišti vycházet chlápka. Takové tintítko, brýle na očích – a když před sebou Jakuba uviděl, blesklo v nich poznání.

„Pan Jakub Heřman?“ řekl vítězoslavně a hbitě sáhl do kapsy.

Ať chtěl vytáhnout cokoli, už to nestihl. Protože Jakub už třímal v ruce nůž. A švihl pravačkou, zdola nahoru, tak ho to v lapáku učili zkušení. A čepel se ponořila do střizlíkova břicha – tak snadno, tak šlepně snadno...



Splést se může každý, jenže v některých případech zmýlená platí. Dotyčný policajt, co přišel doktora Vytloukala varovat, mu vlastně ani moc podobný nebyl. Roli asi sehrálo mizerné osvětlení, vypité pivo, uplynulé tři roky, po něž Jakub živil svou nenávist a současně – zapomínal... Mimochodem, onen kriminalista ho kdysi – poprvé! – zatýkal, takže jistá vzpomínka asi v Jakobově paměti reálně zůstala. Kdoví, kdyby stačil vytáhnout odznak, třeba by všechno dopadlo jinak. Jakub by možná odtáhl s bžundou, nic by neprovedl, nosit u sebe kuchyňský nůž trestně zajisté není. A třeba by si dal pomstu na psychologovi rozmluvit – nejlíp od nějakého psychologa. Ale takhle? Policista před penzí zůstal ležet na odpočívadle činžáku v krvi, při vědomí, ale neschopen se hnout. Jakub Heřman prechal jako o závod a jeho dupot na schodech zburcoval lidi, pravého doktora Vytloukala a další sousedy. Vylekaně vyšli na chodbu a okamžitě zalarmovali záchranku. Takže zraněný měl sice namále, ale přežil, a Jakub Heřman, když ho za tři dny čapli v Praze, neměl na krku vraždu ani zabít, ale jen těžké ublížení na zdraví. Což, coby recidivista dobře věděl, je docela dobrá právní klasifikace. Dokonce ani nečekal na soud ve vazbě – když se k činu plně doznal, nástup trestu mu po rozsudku o půl roku odložili. Umírala mu zrovna máma, tak mu doktor Vytloukal nezištně napsal pro soud poníženou supliku. Aby s ní mohl být do konce. A stačil ji důstojně pochovat.

Ilustrace Kristina POKORNÁ

